

บทคัดย่อ

ก่อนที่ศาลจะรับคดีได้ไว้พิจารณาพิพากษา หรือหลังจากที่ศาลรับคดีได้ไว้พิจารณาพิพากษาแล้ว ศาลจะมีอำนาจพิจารณาคดีนั้นไปจนกระทั่งมีคำพิพากษาได้หรือไม่นั้น เป็นเรื่องการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีของศาล การตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีของศาล จึงหมายถึง การตรวจสอบเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่ให้อำนาจหรือตัดอำนาจศาลในการดำเนินคดีใดคดีหนึ่ง เราเรียกเหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงนั้นๆว่า เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือเงื่อนไขระงับคดี ซึ่งเป็นปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชนและเป็น "ปัญหานำ" ที่ต้องได้รับการวินิจฉัยก่อน เป็นเงื่อนไขของการพิจารณาพิพากษาเนื้อหาแห่งคดีว่าจำเลยกระทำผิดตามฟ้องหรือไม่ โดยศาลจะทำการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีทั้งในชั้นประทับฟ้องและชั้นพิจารณา ข้อความคิดทางนิติศาสตร์ในเรื่องการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีนี้ มีหลักว่าศาลต้องกระทำก่อนการกระทำใดๆในคดี (Prerequisite) ต้องยกขึ้นวินิจฉัยเองโดยพลการ (*ex officio*) และต้องกระทำในทุกขั้นของการดำเนินคดี (at every stage) เหตุผลเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญา เนื่องจากหากศาลชี้ขาดในปัญหาเรื่องอำนาจดำเนินคดี เช่น อำนาจฟ้อง ก่อนและหากปรากฏว่าคดีนั้นโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ศาลต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป อันจะทำให้จำเลยไม่ต้องตกอยู่ในอำนาจรัฐ ไม่ต้องประกันตัวไปจากศาล และไม่ต้องมาปรากฏตัวต่อศาลในการพิจารณาคดี ซึ่งการพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ทำให้ศาลสามารถคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญาได้ตั้งแต่ต้นมือ

แต่ในทางปฏิบัติ ศาลมิได้ตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีตามหลักการดังกล่าว กลับสั่งให้รอการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาข้อกฎหมายเรื่องอำนาจดำเนินคดีนี้ไว้ตอนพิพากษา เช่น คำพิพากษาคดีนายอานันท์ ปันยารชุน หรือคำพิพากษาคดีคณะกรรมการการเลือกตั้ง หรือยกปัญหาข้อกฎหมายนี้ขึ้นในชั้นอุทธรณ์ฎีกา เช่น ศาลชั้นต้นวินิจฉัยว่าโจทก์มีอำนาจฟ้อง และเห็นว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดตามฟ้อง พิพากษาจำคุกจำเลย และจำเลยอุทธรณ์ ฎีกาต่อมาทั้งในปัญหาอำนาจฟ้อง และปัญหาว่ามีได้กระทำความผิดต่อมาศาลฎีกาพิพากษากลับว่าโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ผลร้ายจะตกแก่จำเลยเพราะจำเลยต้องถูกคุมขังระหว่างพิจารณาโดยไม่ได้รับการปล่อยชั่วคราว ต้องสูญเสียเสรีภาพไปโดยไม่อาจอธิบายได้หรือแม้จำเลยจะได้รับการปล่อยชั่วคราว แต่ต้องประกันตัวไปจากศาล จำเลยต้องเดินทางไปศาล ทำให้จำเลยต้องสูญเสียเสรีภาพในการเดินทางไปไหนมาไหนซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ เป็นต้น นอกจากนี้ยังขัดกับหลักเหตุผลของเรื่องที่ว่า ก่อนที่ศาลจะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ต้องพิจารณาก่อนว่าตนมีอำนาจรับคดีได้ไว้วินิจฉัยชี้ขาดหรือไม่ เนื่องจากตนไม่มีอำนาจดำเนินคดีด้วยตนเอง (*nemo iudex sine*

actore) จึงต้องตรวจสอบก่อนว่ามีเงื่อนไขที่ให้อำนาจแก่ตนหรือไม่ หลักนิติรัฐ (The Rule of Law) ที่องค์กรของรัฐต้องตรวจสอบอำนาจของตนก่อนกระทำการใดๆ เนื่องจากกฎหมายเป็นเงื่อนไขของการกระทำขององค์กรของรัฐ อีกทั้งการที่ศาลวินิจฉัยชี้ขาดในเนื้อหาแห่งคดีก่อนการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดี เป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย (Mistrial) เพราะขาดพื้นฐานทางวิธีพิจารณารองรับ และเป็นการดำเนินกระบวนการที่ไม่จำเป็นอีกด้วย

จากการวิเคราะห์ของผู้เขียน พบว่า นอกจากศาลจะไม่มีแนวคิดในเรื่องการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีแล้ว ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยก็ยังไม่มีการกำหนดเรื่องการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีที่ชัดเจนอย่างเช่นในต่างประเทศ จะมีเพียงบทบัญญัติที่เกี่ยวกับสิทธิในการฟ้องคดี (มาตรา 39) เงื่อนไขในการฟ้องคดี (มาตรา 120 , 121 , 126 , 147 , 157) การตรวจคำฟ้องโดยทั่วไป (มาตรา 161) และการพิพากษาคดีของศาล (มาตรา 185) เท่านั้น

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จึงมุ่งที่จะศึกษาถึง

1. ข้อสรุปของหลักการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดี และผลของการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีที่ไม่เป็นไปตามหลักการดังกล่าว ว่ามีผลกระทบกับหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยในคดีอาญาอย่างไร

2. หน้าที่ในการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีของศาลทั้งในชั้นประทับฟ้อง และชั้นพิจารณา โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีของศาลต่างประเทศ เพื่อนำบทกฎหมายเรื่องการตรวจสอบอำนาจดำเนินคดีของศาลต่างประเทศ มาพิจารณาแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น